

PROKURORŲ ETIKOS KOMISIJA

IŠVADA DĖL PROKURORO E. Š. VEIKSMŲ

2018 m. kovo 19 d. Nr. 1.6-6

Vilnius

Prokurorų etikos komisija (toliau – Komisija) 2018-03-02 posėdyje, dalyvaujant Komisijos nariui, vykdančiam Komisijos pirmininko funkcijas, Antanui Stepučinskui, Komisijos nariams Vaidotui Beniušiui, Agnei Stankevičiūtei ir Irmai Zaikienei, sekretoriaujant Gintarei Bliujienei (Komisijos sekretorė), išnagrinėjusi Generalinės prokuratūros Vidaus tyrimų skyriuje atlikto tyrimo medžiagą dėl Panevėžio apygardos prokuratūros Panevėžio apylinkės prokuratūros prokuroro E. Š. galimai padarytų Prokurorų etikos kodekso pažeidimų (2018-01-23 išvada),

n u s t a t ė:

2017-05-05 Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Panevėžio miesto ir rajono policijos komisariate (toliau – Panevėžio miesto ir rajono PK) pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalį pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl nepilnamečio E. Š., kuris yra prokuroro E. Š. sūnus, sumušimo. Šį tyrimą nuo 2017-05-08 iki 2017-09-06 organizavo ir jam vadovavo prokurorė M. J. (nuo 2017-08-14 iki 2017-10-04 tyrimą atliko vyresnioji tyrėja J. B.). Prokuroras E. Š. procese dalyvavo kaip nepilnamečio sūnaus E. Š. atstovas pagal įstatymą.

Įvertinusi, kad padaryta nusikalstama veika priklauso privataus kaltinimo bylų kategorijai (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 407–409, 417, 139 straipsniai), prokurorė M. J. 2017-07-14 nutarimu ikiteisminį tyrimą nutraukė. Prokurorė R. T., nukentėjusiojo E. Š. atstovo pagal įstatymą E. Š. skundą išnagrinėjusi kaip aukštesnioji prokurorė, 2017-08-11 nutarimu panaikino prokurorės M. J. 2017-07-14 nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą ir nutarė tyrimą tęsti prokuroro reikalavimu (BPK 409 straipsnio 1 dalis). Atnaujinto ikiteisminio tyrimo kontrolė pavesta prokurorei M. J. 2017-09-04 E. Š. išsiųstas pranešimas apie tyrimo pabaigimą ir išaiškinta teisė susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga.

Nuo 2017-09-06 šį ikiteisminį tyrimą organizavusi ir jam vadovavusi prokurorė I. R. 2017-09-20 nutarimu tenkino E. Š. 2017-08-03 ir 2017-09-11 prašymus atlikti papildomus tyrimo veiksmus. Nuo 2017-10-02 šį ikiteisminį tyrimą organizavęs ir jam vadovavęs prokuroras M. J. 2018-01-16 surašė kaltinamąjį aktą ir bylą perdavė nagrinėti teismui.

Panevėžio apylinkės prokuratūros vyriausiajai prokurorei S. P. adresuotame 2017-09-06 tarnybiniame pranešime prokurorė M. J. nurodė, kad tą pačią dieną į jos kabinetą atėjęs prokuroras E. Š. pradėjo reikšti nepasitenkinimą atliktu tyrimu, jos bei tyrimą atlikusių pareigūnų darbu, tiriamos veikos kvalifikacija, tuo, kad baudžiamojon atsakomybėn nepatraukta daugiau asmenų, ir kt. Tokį E. Š. elgesį prokurorė vertino kaip konfliktinę situaciją, jai pareikštą nepasitikėjimą bei spaudimą ir paprašė tyrimo kontrolę pavesti kitam prokurorui.

2017-12-20 papildomame paaiškinime prokurorė M. J. nurodė, kad iki 2017-09-06 jos santykiai su prokuroru E. Š. buvę geri, draugiški, konfliktų nebuvo. 2017-09-06 apie 8.20 val. E. Š. į jos kabinetą atėjo agresyviai nusiteikęs, labai emociškai, pakeltu

tonu klausė, ar jos kontroliuotas ikiteisminis tyrimas, jos nuomone, atliktas išsamiai, kodėl baudžiamojon atsakomybėn nepatraukti ir kiti asmenys, kodėl tokia veikos kvalifikacija, kodėl ji nematanti, kad kaip liudytojai apklausti mokiniai ir mokytoja meluoja. Prokuroras piktinosi jos ir tyrėjos darbu šioje byloje, teigė, kad ji yra nekompetentinga ir kad jeigu jam pačiam pasitaikys byla, kurioje bus nukentėjęs koks nors prokuroras ar tyrėjas, jis irgi *šitaip* tirs bylą.

Prokurorės M. J. vertinimu, E. Š. elgesys buvo nemandagus ir nekorektiškas, nes visi priekaištai išsakyti pakeltu tonu, jos kaip pareigūnės autoritetą žeminančiomis ir menkinančiomis frazėmis, neleidžiant įsiterpti ir ką nors paaiškinti, taip pat pareiškiant, kad dėl *tokio* jos požiūrio į šią bylą jis pats netinkamai tirs bylas, kuriose nukentėjusiais bus pareigūnai. Visa tai sutrikdė vidinę pusiausvyrą, ji pasijuto sutrikusi, pažeminta ir įžeista. Prokurorė M. J. tokį E. Š. elgesį vertino kaip trukdymą priimti objektyvius sprendimus byloje bei netoleruotiną spaudimą. Jos vertinimu, situacija buvo konfliktinė, nes E. Š. pasirinko agresyvų ir įžeidžiantį būdą savo nuomonei išreikšti. Ji jautėsi netikėtai ir nepagrįstai apkaltinta nekompetentingu pareigū atlikimu. Labiausiai ją įžeidė bei daugiausia neigiamų emocijų sukėlė nepagarbus E. Š. elgesys, kai jis be jokio leidimo įsiveržė į jos kabinetą ir pažemino ją jos darbo vietoje neleidamas pasakyti nė žodžio, demonstruodamas menkinantį požiūrį į ją kaip į pareigūnę. Po konflikto ji vengė susitikti E. Š., nerimavo dėl jo galimos pakartotinės agresijos, vengė eiti pro jo kabineto duris. Ar buvo vartojami necenzūriniai žodžiai, nepamena. Nuo pat įsiveržimo į jos kabinetą E. Š. kalbėjo nesustodamas ir neleidamas jai pasakyti nė žodžio, todėl jokių frazių šio konflikto metu ji neišsakė. Nežino, ar konfliktą girdėjo kas nors iš kolegų. E. Š. išėjus, iškart vyriausiajai prokurorei S. P. pranešė apie tai, kas įvyko ir paprašė perduoti tyrimo kontrolę kitam prokurorui. E. Š. elgesys ją įžeidė ir šokiravo, todėl nenorėjo, kad tai turėtų įtakos tolimesniam tyrimui ar keltų abejones dėl jos objektyvumo vadovaujant tyrimui ar palaikant valstybinį kaltinimą. E. Š. dėl šio incidento jos neatsiprašė, po šio įvykio su ja nesikalba ir nesisveikina. Kiek įmanoma, dirbant tose pačiose patalpose, ji taip pat stengiasi vengti bet kokio kontakto su juo.

2017-11-20 tarnybiniame pranešime Panevėžio miesto ir rajono PK Veiklos skyriaus vyriausioji tyrėja J. B. (toliau – ir tyrėja) nurodė, kad 2017-11-17 ikiteisminiame tyrime ji apklausė nukentėjusiojo E. Š. motiną D. Š. Po apklausos jai į mobiliojo ryšio telefoną paskambinęs prokuroras E. Š. pradėjo šaukti, kad jo žmona buvo apklausta netinkamai ir neišsamiai, kad tuoj pat grįžta į policijos komisariatą ir ji turinti nedelsiant apklausti D. Š. Bandant jam paaiškinti, E. Š. šaukė, neleidė įsiterpti.

2018-01-03 tarnybiniame pranešime tyrėja papildomai nurodė, kad iki 2017-11-20 santykiai su prokuroru E. Š. buvo darbiniai (susipykę nebuvo, anksčiau nekonfliktavo). Liudytoja D. Š. pretenzijų dėl apklausos jai nereiškė. Po liudytojos D. Š. apklausos į mobilųjį telefoną paskambinęs prokuroras E. Š. necenzūrinių, įžeidžiančių žodžių nevartojo tik šaukė reikšdamas nepasitenkinimą bei liepdamas nedelsiant apklausti jo žmoną. J. B. neigiamas emocijas sukėlė jo šaukimas, nekorektiškas tonas. Prokuroras neleidė jai įsiterpti į pokalbį, tik pokalbio pabaigoje ji pasakiusi, kad šiuo metu D. Š. apklausti negali, nes atėjo apklausai kitas liudytojas, o ją apklaus papildomai vėliau, dėl apklausos laiko sutarusi telefonu. Jos pokalbio su prokuroru E. Š. niekas negirdėjo. Po 2017-11-20 bendravimas su prokuroru E. Š. buvo oficialus, darbinis. E. Š. jos neatsiprašė.

Ikiteisminio tyrimo medžiagoje esančiame liudytojos D. Š. apklausos protokole nurodyta, kad jos apklausą 2017-11-17 nuo 10.05 iki 10.30 val. atliko vyriausioji tyrėja J. B.

Prokuroras E. Š. tiek 2018-01-15 raštu dėl tarnybinio patikrinimo metu jam įteikto 2018-01-09 pranešimo apie galimai padarytą Prokuratūros įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 2 ir 6 punktų, Prokurorų etikos kodekso 5.2.2, 5.7.2, 5.9.1 ir 11 punktų reikalavimų pažeidimą, tiek Komisijos posėdžio metu paaiškino, kad, gavęs prokurorės M. J. 2017-07-14 nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl savo sūnaus sveikatos sutrikdymo, susipažino su bylos medžiaga. Jo vertinimu, tyrimas

buvo atliktas visiškai aplaidžiai, todėl, nuėjęs pas kolegę prokurorę M. J., nurodė tyrimo trūkumus, pasakė, kad nėra įteiktas pranešimas apie įtarimą M. P., paaiškino, kad būdamas privatus kaltintojas neturi jokios galimybės surinkti nusikalstamas veikas padariusių asmenų kaltę patvirtinančius duomenis. Taip pat pasakė, kad jeigu prokurorai negali apginti savęs, savo šeimos narių, tai ko iš viso vertas jų darbas. Pokalbio metu nei agresyviai, nei nemandagiai nesiėlgęs, dėl prokurorės kompetencijos nieko nesakęs, nei žodžiais, nei veiksmais nedraudęs jai išsakyti savo nuomonę, kalbėjo ne pakeltu tonu, o normaliai, vyrišku balsu.

Dėl 2017-11-17 vykusio pokalbio su tyrėja prokuroras E. Š. paaiškino, kad nurodytą dieną apie 10.20 val. automobilyje laukė savo žmonos D. Š., kuri buvo apklausiama policijos komisariate. Žmona atėjo ašarodama, apimta streso, sakė, kad tyrėja neleido duoti parodymų, kai ji norėjo papasakoti iš klasės auklėtojos sužinotas aplinkybes apie nusikaltimo sūnaus atžvilgiu padarymą klasėje ir apie M. P. nusikalstamus veiksmus. Jai pradėjus kalbėti apie tai, kad M. P. nusikalstama veika netiriama, tyrėja pradėjo šaipytis, žodžiais davė suprasti, jog šio asmens nusikalstamų veiksmų niekas netirs, nes sūnus pirmoje apklausoje nenurodė, kad ir M. P. prieš jį vartojo smurtą. Žmona sakė kelis kartus bandžiusi duoti parodymus apie nurodytas aplinkybes, bet kiekvieną kartą tyrėja jos pasakojimą šiurkščiai nutraukdavo. Jis paskambino tyrėjai ir paklausė, kodėl nebuvo leista žmonai duoti parodymų kaip liudytojai. Tyrėja šiurkščiai pertraukė jo kalbą ir pakeltu balsu pradėjo šaukti, kad dėl tų aplinkybių, apie kurias jo žmona norėjo duoti parodymus, ji nėra liudytoja, nes tiesiogiai nematė įvykių, kažką aiškino apie tai, kad ji išaiškinusi jo žmonai, jog ši kreiptųsi į mokyklą. Jis bandė tyrėjai pasakyti, kad netiesioginiais liudytojais yra ir tie asmenys, kurie sužinojo kažkokias reikšmingas aplinkybes, jei gali nurodyti konkretų šaltinį, iš kurio gauta minėta informacija, tačiau tyrėja kažką šaukė, neleidama jam nieko pasakyti. Kadangi žmona dirba Kupiškio mieste ir dienos metu nebūna Panevėžyje, jis paklausė, ar tyrėja gali žmoną papildomai apklausti tą pačią dieną (2017-11-17). Tyrėja šiurkščiai atsakė, kad neturi laiko. Paklausta, kada galės apklausti D. Š. papildomai, tyrėja pasakė, jog, kai galės, paskambins. D. Š. į apklausą daugiau nebuvo kviesta. Toks tyrėjos elgesys jį šokiravo. Jis, kaip nepilnamečio nukentėjusiojo sūnaus įstatyminis atstovas (ir kaip prokuroras), teiraudamasis tyrėjos, kodėl ji neleido nukentėjusiojo nepilnamečio motinai duoti parodymų kaip liudytojai apie jai žinomas aplinkybes, jokios nepagarbos jai neišreiškė. Taip pat jis, kaip nepilnamečio įstatyminis atstovas, turi teisę tiek žodžiu, tiek raštu kreiptis į ikiteisminį tyrimą atliekantį prokurorą dėl aplaidaus ikiteisminio tyrimo, nes tyčia neatliekant būtinų ikiteisminio tyrimo veiksmų buvo sudarytos sąlygos nusikaltimus padariusiems asmenims išvengti baudžiamosios atsakomybės. Aplaidų ikiteisminį tyrimą pagrindžiančius argumentus ne viešai, o asmeniškai prokurorei M. J. jis išsakė nevertodamas jokių įžeidžiančių žodžių ar gestų. Dėl neetiško tyrėjos elgesio ir aplaidaus ikiteisminio tyrimo atlikimo, prokurorės nevykdytos ikiteisminio tyrimo kontrolės, mokyklos administracijos ciniško tyčiojimosi jis patyrė dvasinius išgyvenimus, stresą. Jau 4 mėnesiai kaip jaučia skausmus, būdingus širdies mikrofarktui, vartoja vaistus, nes kasdien kelis kartus skambindavo į mokyklą, domėdavosi, ar sūnui negrasinama, ar nebuvo bandymų jį užpulti, sumušti, su nerimu atsiliepdavo į skambučius, nes toks nurodytų kolegų, mokyklos abejingumas smurtui ir savo pareigų atlikimui stebina. Prokuroro nuomone, kai nukentės J. B. ar M. J. šeimos nariai ar artimieji ir panašūs kolegos atliks taip tyrimą, kaip buvo atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl jo nepilnamečio sūnaus sužalojimo, gal tada supras, ką jie darė negerai.

Kartu su paaiškinimu prokuroras E. Š. pateikė ir savo žmonos D. Š. 2018-01-15 paaiškinimą. D. Š. nurodė, kad 2017-11-17 jos apklausos pradžioje tyrėja J. B. paprašė papasakoti apie tai, ką žino apie savo sūnaus E. sužalojimą iš jo paties. Visos apklausos metu ji jautusi tyrėjos spaudimą, t. y. skubinimą greičiau pasakoti – tyrėja ne kartą klausė, ar tai viskas. Dėl tokio tyrėjos elgesio ji pasijuto nemaloniai, nes norėjo išdėstyti iš sūnaus išgirstas aplinkybes. Jai pradėjus pasakoti apie kitą asmenį (M. P.), vartojusį fizinį smurtą prieš sūnų, tyrėja sarkastiškai šypsodamasi

pasakė, kad sūnus pradžioje nedavė parodymų apie tai, ir nutraukė jos pasakojimą duodama suprasti, jog šio asmens nusikalstami veiksmai nebus tiriami. Po to tyrėja vėl pareiškė, kad ji turinti kalbėti tik apie tai, ką 2017-05-05 sužinojo iš sūnaus. Ji paklaususi tyrėjos, kodėl ši šaiposi ir kas čia jai taip juokinga, juk kalbama apie fizinį smurtą prieš jos sūnų. Pateikusi informaciją, sužinotą iš sūnaus, tyrėjai pasakiusi, jog nori duoti parodymus apie tai, ką sužinojo bendraudama su sūnaus klasės auklėtoja. Tyrėja atsakė, kad liudytoja šiame įvykyje nedalyvavo, todėl rašys tik tai, ką sakė sūnus. Bandė ne kartą tyrėjai pateikti ir tai, apie ką iškart po įvykio kalbėjo su klasės auklėtoja, tačiau tyrėja neleido, net nesiteiravo, apie kokias aplinkybes nori duoti papildomus parodymus. Neleidusi išsamiai duoti parodymų, tyrėja pakišo protokolą ir liepė parašyti „perskaičiau, surašyta teisingai“. Dėl tokio tyrėjos elgesio D. Š. patyrusi daug neigiamų emocijų. Teiginys, kad jos vyras telefoninio pokalbio metu tyrėjai „nemandagiai, pakeltu tonu (šaukdamas) neleido įsiterpti į pokalbį“, D. Š. vertina kaip melą. Vyriui, matančiam jos stresinę būseną, paklausus, kas atsitiko, ji verkdamas pasakė, kad tyrėja neleido duoti parodymų, surašė tik tai, ką ji pati norėjo fiksuoti. Tada vyras paskambino tyrėjai ir paklausė, kodėl jai (liudytojai) nebuvo leista duoti parodymų. Vyriui kalbant telefonu su tyrėja, D. Š. girdėjusi, kaip ši nesustodama, pakeltu tonu ir pertraukdama vyrą šaukė, kad išaiškinusi, kur ji gali kreiptis dėl to, ką norėjo dar papasakoti. Taip pat vyras paklausė, ar ji (D. Š.) galėtų grįžti į komisariatą ir pateikti tuos parodymus, kurių nebuvo leista pasakyti. Tyrėja atšovusi, kad neturinti dabar laiko ir kad, kai galės, jai (D. Š.) paskambins. Tyrėjos teiginys, kad vyras reikalavo ir liepė nedelsiant ją apklausti, yra netiesa, nes vyras tik pasiteiravo, ar tokia galimybė yra.

Komisija pagal jai nustatytą kompetenciją nurodytų aplinkybių kontekste nevertina prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno proceso veiksmų bei sprendimų ikiteisminiame tyrime teisėtumo ir pagrįstumo. Prokuratūros įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 4 punkte ir Komisijos nuostatų 19.4 papunktyje nustatyta, kad į Komisiją dėl prokuroro proceso veiklos proceso dalyviai ar kiti asmenys turi teisę kreiptis, jeigu prokuroro padarytas pažeidimas yra konstatuotas įsiteisėjusiu teismo sprendimu. Šiuo atveju tokio sprendimo nėra. 2018-01-16 baudžiamoji byla su kaltinamuoju aktu perduota nagrinėti teismui. Net ir atlikus papildomus ikiteisminio tyrimo veiksmus, teismui perduotoje byloje dėl prokuroro E. Š. sūnaus sveikatos sutrikdymo kaltinamas vienas asmuo.

Komisija, vertindama prokuroro E. Š. elgesį su prokurore M. J. ir vyriausiąja tyrėja J. B., atsižvelgia į tai, kad nagrinėjamų aplinkybių kontekste prokuroras buvo ne tik nukentėjusiojo nepilnamečio sūnaus atstovas pagal įstatymą (ši statusą reglamentuoja BPK), bet ir bendradarbis bei ikiteisminius tyrimus organizuojantis ir jiems vadovaujantis prokuroras.

Prokuratūros įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad prokuroro veiksmai ir sprendimai įstatymų nustatyta tvarka gali būti skundžiami aukštesniajam prokurorui ir teismui. Taigi, ir nagrinėjamų aplinkybių kontekste vertintina, kad E. Š., kaip nukentėjusiojo nepilnamečio sūnaus atstovas pagal įstatymą, o kartu ir kaip prokuroras, būdamas nepatenkintas atlikto (atliekamo) ikiteisminio tyrimo apimtimi, veiksmais ir (ar) sprendimais, manydamas, kad yra trūkumų, privalėjo elgtis (veikti) griežtai pagal BPK reikalavimus. Pažymėtina, kad procesinėmis teisėmis prokuroras E. Š. naudojosi – apskundė prokurorės M. J. 2017-07-14 nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą ir jo skundas 2017-08-11 buvo patenkintas; 2017-09-11 pateikė prašymą papildyti ikiteisminį tyrimą ir šis prašymas 2017-09-20 nutarimu iš esmės (su nedidelėmis išimtimis) buvo patenkintas. Tačiau atsižvelgiant į E. Š. pareigybinį statusą, pažymėtina, kad bendravimas su kolegėmis prokurore ir tyrėja privalėjo būti ypač korektiškas ir nesudaryti prielaidų susiformuoti nuomonei apie piktnaudžiavimą tarnyba, asmeniškumą, kolegijų žeminimą ir pan., nes prokurorui keliami didesni atsakomybės reikalavimai.

Komisijos vertinimu, prokuroras E. Š., nepasitenkinimą dėl nepilnamečio sūnaus sveikatos sutrikdymo ikiteisminio tyrimo ir jo trūkumų pareikšdamas ne BPK nustatyta tvarka, o tiesiogiai –

šį tyrimą organizavusiai ir jam vadovavusiai prokurorei M. J., taip pat vertindamas tyrėjos atliktos jo žmonos apklausos turinį tik pagal žmonos pasakojimą ir tuoj pat skambindamas tyrėjai dėl papildomos apklausos, užuot pasinaudojęs BPK 181 straipsnyje numatyta teise prašyti leidimo susipažinti su apklausos protokolu ir esant pagrindui reikšti prašymus (pvz., BPK 178 straipsnyje nustatyta tvarka), savo elgesiu iš esmės leido prokurorei ir tyrėjai suprasti, kad jis veikia ne tik ir ne tiek kaip proceso dalyvis – nukentėjusiojo atstovas pagal įstatymą, o kaip savo tarnybine padėtimi besinaudojantis prokuroras. Dėl to laikytina, kad prokuroras E. Š. 2017-09-06 tiesioginio pokalbio su prokurore M. J. ir 2017-11-17 telefoninio pokalbio su vyriausiąja tyrėja J. B. metu pažeidė Prokurorų etikos kodekso 5.4.1 papunkčio reikalavimą – neleisti savo elgesiu ar veikla susiformuoti nuomonei, kad prokuroras piktnaudžiauja tarnybine padėtimi.

Komisija, įvertinusi Prokurorų etikos kodekso 5.4.1 papunkčio reikalavimo pažeidimo laipsnį, pobūdį ir tokį prokuroro E. Š. elgesį nulėmusias aplinkybes (nukentėjusysis nepilnametis sūnus, ikiteisminio tyrimo metu priimti sprendimai nutraukti, atnaujinti, papildyti ikiteisminį tyrimą ir pan.), skirti tarnybines nuobaudas nesiūlo ir apsiriboja pažeidimo konstatavimu.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 41 straipsnio 3 dalimi, Prokurorų etikos komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. I-16 (2016 m. lapkričio 29 d. įsakymo Nr. I-302 redakcija), 43.3 papunkčiu, Komisija

k o n s t a t u o j a:

Panevėžio apygardos prokuratūros Panevėžio apylinkės prokuratūros prokuroras E. Š. padarė Prokurorų etikos kodekso 5.4.1 papunkčio reikalavimų pažeidimą.

Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui nesiūlo prokurorui E. Š. taikyti tarnybines nuobaudas.

Komisijos narys,
vykdantis Komisijos pirmininko funkcijas

Antanas Stepučinskas